

Recenzja tomu *Ewaluacja biegłości językowej. Od pomiaru do sztuki pomiaru* pod redakcją Jolanty Sujeckiej-Zajac

Katarzyna Karpińska-Szaj

Przedmiotem recenzowanej pracy jest testowanie biegłości językowej oraz organizacja egzaminowania i certyfikowania kompetencji językowych. Ocenianie w omawianym tomie rozumiane jest jako element uczenia/nauczania języków, czyli nie tylko jako zwieńczenie procesu nauki, ale także jako działanie mające wartość edukacyjną (m. in. poznawczą dla osoby zdającej egzamin oraz instruktazową dla egzaminatorów).

Praca została przygotowana pod redakcją Jolanty Sujeckiej-Zajac, przewodniczącej Rady Koordynacyjnej ds. Certyfikacji Biegłości Językowej Uniwersytetu Warszawskiego, a autorami tekstów są wysokie klasy specjaliści w zakresie oceniania sprawności językowych. Doświadczenie autorów umożliwiło ukazanie ewaluacji jako zagadnienia wieloaspektowego (odnoszącego się do nauczanych w Polsce i nie tylko języków obcych nowożytnych, języka polskiego jako obcego, Polskiego Języka Migowego na różnych poziomach nauczania i dla różnych celów) i zmieniającego się w zależności od uwarunkowań społeczno-prawnych oraz obranych celów edukacyjnych.

Tom otwiera rozdział Jolanty Sujeckiej-Zajac i Ludmiły Sobolew *Ramy teoretyczne i praktyczne ewaluacji kompetencji językowych. Przykład egzaminów certyfikacyjnych z języków obcych na Uniwersytecie Warszawskim*. Jest to tekst wprowadzający w meandry oceniania. Autorki wyjaśniają wartości i praktyczne zastosowanie ewaluacji, znajdujemy tu także wyjaśnienie podtytułu całej pracy: ocenianie to dziś rzeczywiście sztuka pomiaru, której celem jest dbałość o czytelność opisu kryteriów i narzędzi oceniania, aby pomiar mógł zostać wykorzystany w konkretnej sytuacji oceniania. Autorki zwracają uwagę na

złożoność pojęcia oraz sposoby jego prezentacji w najistotniejszym obecnie dokumencie odnoszącym się do szacowania poziomów biegłości językowej i obowiązującym w Europie, jakim jest *Europejski system opisu kształcenia językowego* (2001, wyd. polskie 2003) – zawierającym, jak zauważają Autorki, aż 514 deskryptorów odnoszących się do wypowiedzi ustnych i pisemnych, rozumienia tekstów słuchanych i pisanych oraz interakcji ustnej, które bynajmniej nie są uniwersalne dla każdego testu. Autorki rozpatrują ocenianie do celów certyfikacji, czyli przełożenie opisów poszczególnych działań językowych na zadania testowe. Sujecka-Zajac i Sobolew opracowały swoisty przewodnik po ESOKJ, ukazując wieloaspektowość zjawiska oceniania oraz uzasadniając konieczność zindywidualizowanego wykorzystania opisu na potrzeby konkretnej grupy (osoby) uczącej się w określonej sytuacji dydaktycznej. Przedstawiono także dokumenty wspomagające promowane „twórcze wykorzystanie” ESOKJ (dokumenty Rady Europy oraz Centrum Języków Nowożytnych w Grazu). Znaczącą wartością tego rozdziału jest też zwrócenie uwagi na potrzebę operacjonalizacji kompetencji językowych oraz przypomnienie wartości i właściwego wykorzystania inwentarzy językowych. Refleksji towarzyszy ilustracja w postaci praktycznych

ram certyfikacji biegłości językowej przeprowadzonej na Uniwersytecie Warszawskim.

Romuald Gozdawa-Gołębiowski poświęcił swój tekst ocenianiu komponentu gramatycznego w uniwersyteckich tekstach certyfikacyjnych. Autor przedstawił typologię procesów i konstrukcji gramatycznych, zwracając uwagę na trzy poziomy warunkowania reguł gramatycznych (od reguł systemowych poprzez reguły warunkowane leksykalnie do reguł leksykalnych), z których każda wymaga odrębnego podejścia w ocenianiu, gdyż badają one inne (choć komplementarne) poziomy kompetencji językowych. Bardzo cenne są wskazówki warsztatowe przydatne do opracowania testów biegłości językowej w zakresie badania poziomu i zakresu testowanych struktur gramatycznych. Rozdział zwieńcza słuszną sugestią dalszych dyskusji i szkoleń w tym zakresie.

W kolejnym rozdziale tomu Anna Józefa Lewkowicz zwraca uwagę na problem reprezentatywności testów, która rozumiana jest przez Autorkę jako odzwierciedlenie rzeczywistych umiejętności osoby uczącej się. Zaakcentowany został ważny problem doboru kryteriów w taki sposób, by jak najlepiej odpowiadał on oszacowaniu posiadanych kompetencji językowych i umiejętności ich zaprezentowania w konkretnych zadaniach językowych.

Małgorzata Członkowska-Naumiuk z FRSE poświęca swój rozdział połączeniu celów kształceniowych z rozwijaniem umiejętności językowych podczas wymiany studenckiej Erasmus+. Autorka opisuje zasady organizowania szkoleń językowych dla studentów przyjeżdżających i wyjeżdżających w ramach mobilności akademickiej. Interesującym wątkiem tego rozdziału jest ocena wpływu mobilności na znajomość języka kraju pobytu, uzyskana na podstawie danych przedstawionych przez Beatę Skibińską, pt. *Kompetencje językowe w programie Erasmus+ na przykładzie sektora szkolnictwa wyższego*, zaprezentowana na konferencji poświęconej ewaluacji biegłości językowej w Warszawie we wrześniu 2014 r¹. Na tle doświadczeń zdobytych w różnych programach mobilności Autorka przedstawia cele i zasady działań edukacyjno-rozwojowych w ramach programu Erasmus+. Nowością, która pojawiła się w programie Erasmus+, jest europejski internetowy serwis wsparcia językowego (*Online Linguistic Support*) oferowany przez Komisję Europejską. Autorka przybliży czytelnikowi to narzędzie służące do oceny biegłości językowej u osób korzystających z wyjazdów edukacyjnych oraz do podnoszenia tych kompetencji.

¹ Współorganizatorem tej konferencji była Agencja Narodowa programu Erasmus+ i redakcja czasopisma JOwS [przypis red.]

Bardzo oryginalnym i nowatorskim rozdziałem w monografii poświęconej ocenianiu jest z pewnością tekst Marka Świdzińskiego pt. *Testowanie biegłości językowej w zakresie języków wizualno-przestrzennych*. Ten rozdział zaznajamia czytelnika z Polskim Językiem Migowym, trudnościami, jakie nastęrcza jego opis i próby standaryzacji. Polski Język Migowy jako język wizualno-przestrzenny ma zupełnie inną charakterystykę niż języki foniczne, tymczasem właściwy jego opis i w konsekwencji ustalenie deskryptorów umożliwiających oszacowanie umiejętności posługiwania się nim są bardzo potrzebne. Autor wyjaśnia różnice między SJM, systemem językowo-migowym będącym przełożeniem na język gestów polszczyzny fonicznej, a PJM będącym rodzimym językiem społeczności Głuchych. Uznając, że SJM nie może rozwiązać problemów komunikacyjnych osób głuchych ani stanowić o ich tożsamości kulturowo-językowej (gdy tymczasem system ten jest często używany w ośrodkach szkolno-wychowawczych dla dzieci niesłyszących), Autor upatruje w języku Głuchych drogę do rozwiązania problemów świata niesłyszących. W artykule czytelny jest wyraźny sprzeciw Autora wobec panującego trendu stosowania oralnej rehabilitacji osób z uszkodzeniami słuchu. Różnorodność komunikacyjna niesłyszących, ich osobiste cele edukacji językowej (często wielojęzyczność i wielokanałowość komunikacyjna), wielość i różnorodność losów osób niesłyszących i słabosłyszących sprawiają jednak, że to zagadnienie jest bardzo złożone i dalekie od znalezienia „obiektywnie” trafnych rozwiązań edukacyjnych. O wysokiej wartości omawianej publikacji decyduje z pewnością konkretna, poparta dużym doświadczeniem w opisie, promowaniu i nauczaniu PJM, prezentacja trudności w opracowaniu narzędzi oceniania oraz przykład egzaminu certyfikacyjnego wieńczącego kurs lektoratu bolońskiego organizowanego na Uniwersytecie Warszawskim.

Rozdział autorstwa Iwony Janowskiej przedstawia status języka polskiego dla jego użytkowników nierodzimych (imigrantów, uchodźców) i problemy z certyfikowaniem jego znajomości. Autorka przedstawia podstawy prawne certyfikacji w zakresie języka polskiego jako obcego oraz dostosowanie zasad tworzenia polskiego systemu oceniania do standardów europejskich. Z pewnością czytelników zaciekawi charakterystyka osób zdających język polski jako obcy, tym bardziej że – jak zaznacza Autorka – ich liczba od 2004 r. (czyli od początku certyfikowania przez Państwową Komisję Poświadczania Znajomości Języka Polskiego jako Obcego) wzrosła dziesięciokrotnie. Artykuł wieńczy przedstawienie językowych problemów zdających (np.

częstych błędów interferencyjnych) i wyzwań dla polskiego systemu certyfikacji. Co ważne, propozycje standaryzacji wymagań egzaminacyjnych zostały złożone w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego w 2009 r.! Autorka zwraca też uwagę, że przed PKPZJPjO stoją nowe wyzwania, a mianowicie: ustalenie szczegółowych warunków organizacji, przebiegu i oceny egzaminów certyfikatowych na sześciu poziomach zaawansowania językowego (A1-C2); wprowadzenie egzaminu w wersji dla najmłodszych (na poziomach A1, A2, B1 i B2); ustalenie nowych zasad egzaminu dla osób ubiegających się o obywatelstwo polskie oraz ustalenie warunków funkcjonowania krajowych i zagranicznych ośrodków egzaminacyjnych.

Józef Dobrowolski i Wojciech Sosnowski w bardzo syntetyczny i przystępny sposób przedstawiają historię Państwowego Systemu Testowania z Języka Rosyjskiego jako Obcego (TRKI/TORFL) oraz opisują egzaminy certyfikacyjne na różnych poziomach języka w odniesieniu do egzaminów przeprowadzanych na Uniwersytecie Warszawskim. Przedstawiono także możliwość wprowadzenia tzw. egzaminów modułowych przewidzianych w systemie TRKI oraz testy biegłości językowej dla dzieci (zwłaszcza dla dzieci z małżeństw mieszanych mieszkających poza obszarem Rosji). Autorzy podkreślają, że TRKI jako system testowania rozwija się w granicach współczesnej teorii testowania i uwzględnia czynniki społeczno-kulturowe.

Innym przykładem testowania sprawności językowych poza granicami Polski jest szacowanie kompetencji rozumienia ze słuchu w Republice Czeskiej zaprezentowane w rozdziale autorstwa Jitki Lukasovej. Autorka przedstawia podstawy prawne testowania oraz charakteryzuje sprawność rozumienia ze słuchu jako składowej kompetencji komunikacyjnej. Przedstawiono stan badań na temat rozumienia ze słuchu oraz wysunięto własną ocenę opisu tego złożonego procesu, ze szczególnym uwzględnieniem kognitywnych i metakognitywnych strategii rozumienia ze słuchu. Ten tekst odróżnia od pozostałych rozdziałów książki teoretyczne ujęcie poruszanej problematyki. Autorka bardziej skupia się na charakterystyce słuchania jako procesu o orientacji kognitywnej niż na praktycznym podejściu do sposobów oceniania tej sprawności. Analiza egzaminu ogólnego z języka czeskiego jako obcego oraz egzaminu w celu uzyskania obywatelstwa czeskiego na poziomie B1 według ESOKJ trafnie ilustruje przedstawione rozważania.

Ostatni rozdział, autorstwa Radosława Kucharczyka, pt. *Jak definiować poprawność językową w epoce wielojęzyczności?*

Kryteria oceny wypowiedzi ustnej na egzaminie z języka obcego nowożytnego (na przykładzie egzaminów maturalnych) zawiera spostrzeżenia odnośnie do nowej charakterystyki uczących się języków obcych. Są to często osoby wielojęzyczne, z pewnością mające już doświadczenie w uczeniu się języków i potencjał pozwalający na wykorzystanie tych doświadczeń w sytuacji uczenia się nowego języka lub kompensujący niejednokrotnie deficyty kompetencji komunikacyjnej w nowym języku. Czy ta umiejętność mogłaby zostać dostrzeżona w trakcie pomiaru kompetencji (np. jako kompetencja strategiczna, swoista wrażliwość językowa)? Czy w ten sposób cele ewaluacji formatywnej mogłyby zostać poszerzone o funkcje kształtujące? Autor zwraca uwagę na pułapki tendencji do nadmiernego uwypuklania tych wartości. Głównym kryterium oceny umiejętności językowych ucznia jest sprawność komunikacyjna, przez którą rozumie się zdolność do przekazania swoich intencji komunikacyjnych oraz zrozumienia intencji rozmówcy, a także adekwatność wypowiedzi do szeroko rozumianego kontekstu sytuacyjnego. Warta podkreślenia jest kwestia kompetencji różnojęzycznej, która odrzuca rodzimego użytkownika języka jako model referencyjny. Ten rozdział jest swoistym zaproszeniem do kontynuacji refleksji i badań w zakresie oceniania biegłości językowej i w ten sposób zarówno podsumowuje holistyczne ujęcie ewaluacji prezentowane w całym tomie, jak i skłania do kolejnych rozważań.

Ze względu na aktualność omawianych kwestii oraz wielowymiarowość podnoszonych wątków tom *Ewaluacja biegłości językowej. Od pomiaru do sztuki pomiaru* pod redakcją Jolanty Sujeckiej-Zajac jest bardzo cenną pozycją zarówno pod względem merytorycznym, jak i aplikacyjnym.

* Tom Ewaluacja biegłości językowej. Od pomiaru do sztuki pomiaru został wydany przez Radę Koordynacyjną ds. Certyfikacji Biegłości Językowej UW

dr hab. Katarzyna Karpińska-Szaj, prof. UAM

Kierownik Zakładu Akwizycji Języka w Instytucie Filologii Romańskiej Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Członek Polskiego Towarzystwa Neofilologicznego (redaktor naczelna czasopisma „Neofilolog”), Towarzystwa Romanistów Polskich „Plejada”, Międzynarodowego Instytutu Kierowania Umysłem (Institut International de Gestion Mentale). Autorka i współautorka wielu prac naukowych.